Gabriel Bădescu

O analiză cantitativă asupra proiectelor pentru romi

Există un acord larg asupra faptului că societatea civilă este o resursă pentru societate, și mai ales asupra faptului că tranziția dinspre un regim autoritar înspre un regim democratic poate fi ajutată în mod substanțial de existența unui ansamblu bine dezvoltat de asociații civice, atât de tip formal – ONG-uri –, cât și de tip informal.

Problema relațiilor de influențare dintre societatea civilă și organizațiile nonguvernamentale este tratată cel mai adesea la un nivel teoretic, iar studiile bazate pe date empirice sunt rare și limitate ca scop, în special în cazul democrațiilor în curs de consolidare.

Acesta este și cazul României, unde chiar și informațiile de natură descriptivă sunt puține și imprecise, astfel că întrebări de genul *Cât de multe asociații civice există în România?, Cât de mulți dintre cetățenii români sunt implicați în activitățile lor?, Care sunt efectele acestor activități?*, precum și multe altele asemănătoare, sunt departe de a avea un răspuns satisfăcător.

Componenta cantitativă a cercetării noastre, având la bază datele unui "recensământ" al organizațiilor din România care au realizat proiecte ce vizau cetățeni de etnie romă, precum și un studiu pe cât posibil exhaustiv al proiectelor realizate de către aceste organizații, aduce pentru prima dată informații detaliate despre unele atribute ale acestei competențe a societății civile, definite prin interesul față de problemele romilor. În plus, unele dintre fenomenele studiate aici pot fi extrapolate, între anumite limite, până la nivelul unor categorii mai largi ale societății civile, fapt care le conferă o importanță sporită.

Întrebările principale cărora încercăm să le dăm un răspuns pornind de la datele privind organizațiile, considerate împreună cu datele despre proiecte, sunt următoarele:

1. Care este numărul organizațiilor care au realizat proiecte pentru romi și care este distribuția lor în funcție de tipul de organizare?
2. Unde sunt localizate aceste proiecte? Care sunt factorii care ar putea să explice diferențele de "densitate" între regiuni? Sunt mai frecvente în acele locuri în care locuiesc mai mulți romi, fapt care ar susține ideea că în ansamblu aceste organizații au fost înființate și funcționează pentru a servi nevoilor comunităților de romi sau diferențele sunt explicate exclusiv de alți factori, fapt care ar întări

ideea destul de larg răspândită conform căreia ONG-urile din România sunt nu doar puține ci și ineficiente?
3. Cum sunt distribuite, în funcție de diferitele tipuri de localități, proiectele pentru romi? Care sunt factorii care explică eventualele neuniformități în aceste distribuții?
4. Care sunt obiectivele pe care și le definesc organizațiile studiate? Care este distribuția organizațiilor în funcție de câteva categorii de obiective? În ce măsură este această distribuție concordantă cu cea a scopurilor proiectelor realizate?
5. Cât de des au fost vizați romii de proiectele realizate de către organizațiile cuprinse în studiu?
6. Care sunt principalele tipuri de activități desfășurate în cadrul proiectelor pentru romi?
7. Cum este percepută de către respondenți eficiența proiectelor care îi vizează pe romi?
8. Care este percepția membrilor organizațiilor despre evoluția în timp a organizațiilor din care fac parte?
9. Care sunt principalele probleme care apar în decursul desfășurării acestor proiecte?
10. Cine sunt membrii organizațiilor studiate? Câți dintre aceștia sunt voluntari?
11. Care sunt sursele principale de finanțare ale organizațiilor care au realizat proiecte pentru romi?
12. Cine au fost cei cu care s-a colaborat pentru o bună desfășurare a proiectelor destinate comunităților de romi?
13. Care sunt dotările organizațiilor și cum influențează acestea activitățile desfășurate?
14. Care este evoluția în timp (1990 – 2000) a proiectelor pentru romi?
15. Au fost evaluate rezultatele acestor proiecte?
16. Câte din aceste proiecte au avut o continuare?

Numărul organizațiilor care au realizat proiecte pentru romi și distribuția lor în funcție de forma juridică de organizare.

Cercetarea a permis identificarea a 519 organizații care au realizat în total 1 013 proiecte în care au fost vizate persoane de etnie romă. Din totalul organizațiilor cuprinse în studiu, 58,3% realizau la momentul intervievării cel puțin un proiect pentru romi, iar 51,3% aveau finalizat cel puțin un astfel de proiect. Cea mai mare parte dintre proiecte revine organizațiilor care sunt identificate în mod obișnuit cu noțiunea de societate civilă. Astfel, fundațiile, asociațiile și grupurile de inițiativă reprezintă 70% din totalul organizațiilor și au realizat 79% din totalul programelor identificate. Restul de organizații intră în categoria instituțiilor publice, a partidelor și a societăților comerciale (Tabelul 1).

Tabelul 1. Organizații care au realizat proiecte pentru romi, în funcție de tipul de organizare

	Organizații		Proiecte	
	Număr	Valori procentuale	Număr	Valori procentuale
Fundații	*120*	*23,1*	*334*	*33,0*
Asociații	*226*	*43,5*	*443*	*43,7*
Partide politice[1]	*13*	*2,5*	*3*	*0,3*
Grupuri de inițiativă	*20*	*3,9*	*27*	*2,7*
Instituții publice	*131*	*25,2*	*192*	*19,0*
Societăți comerciale	*9*	*1,7*	*14*	*1,4*
Total	*519*	*100,0*	*1013*	*100,0*

Distribuția geografică a organizațiilor și a proiectelor

Atât numărul de organizații, cât și cel de proiecte diferă mult în funcție de localitate sau de județ. În frunte se află orașul București și județul Cluj cu cele mai multe organizații și proiecte, iar la cealaltă extremă sunt câteva județe cu un număr foarte mic de proiecte desfășurate pe comunitățile de romi: Tulcea, Călărași, Brăila.

Figura 1 descrie repartizarea pe județe a organizațiilor care au avut proiecte pentru romi.

Care sunt cauzele care au condus la aceste diferențe? Discrepanțele înregistrate sunt datorate unor factori conjuncturali, și de aceea greu de anticipat și de explicat, ori sunt urmare a suprapunerii dintre două condiții necesare pentru a avea astfel de organizații și proiecte: 1. există un număr important de locuitori de etnie romă, fapt care conduce la o cerere de programe care se adresează unor nevoi specifice lor; 2. există organizații care pot să inițieze și să realizeze programe pentru romi ori există premise pentru înființarea de astfel de organizații.

Ipoteza noastră este că județele care au un număr ridicat de organizații cu proiecte pentru romi, raportat la numărul de locuitori, și în același timp un număr ridicat de proiecte raportat la numărul de locuitori, sunt cele în care există o proporție mare de locuitori de etnie romă și în care există un număr ridicat de organizații civice — fundații, asociații și grupuri de interes.

Figura 2 reprezintă distribuția pe județe a ONG-urilor de orice tip, care îndeplinesc condițiile minime de activitate[2].

1 Chiar dacă aceste partide politice ale romilor sunt înregistrate oficial ca asociații sau organizații, ele au fost declarate ca partide de către respondenți.

2 Pentru prelucrare am utilizat și baza de date realizată de către Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, a cărei intenție a fost de a nu include ONG-urile fără activitate ori înființate doar pentru a obține unele scutiri de taxe.

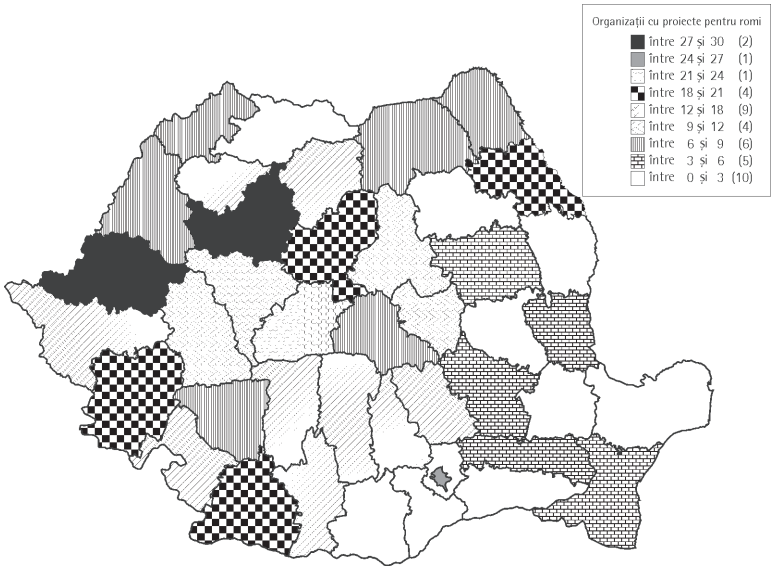

Figura 1. Distribuția pe județe a organizațiilor neguvernamentale care au realizat proiecte pentru romi

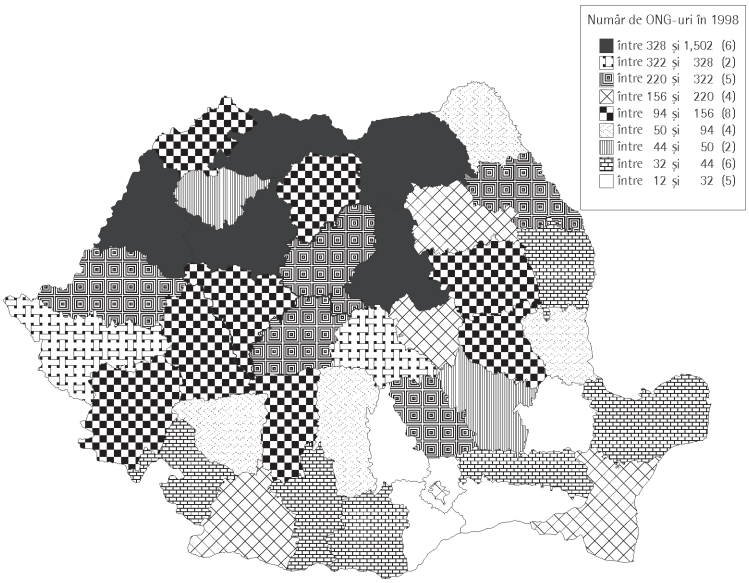

Figura 2. Distribuția organizațiilor neguvernamentale active, pe județe, în 1998 (conform bazei de date realizate de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile)

Se observă pe ambele hărți o concentrare mai mare a organizațiilor în județele din interiorul arcului carpatic.

Tabelul 2 și Tabelul 3 descriu distribuția organizațiilor care au realizat proiecte pentru romi, respectiv a proiectelor destinate romilor în funcție de forma juridică și de regiunea cultural-istorică în care sunt localizate.

Tabelul 2. Distribuția organizațiilor în funcție de forma juridică și de regiunea istorică

	REGIUNE				Total
	Transilvania	Moldova	Muntenia	București	
Fundații	*70* *58,3%*	*12* *10,0%*	*28* *23,3%*	*10* *8,3%*	*120* *100,0%*
Asociații	*124* *55,6%*	*25* *11,2%*	*58* *26,0%*	*16* *7,2%*	*223* *100,0%*
Partide politice	*8* *61,5%*	*3* *23,1%*	*2* *15,4%*	–	*13* *100,0%*
Grupuri de inițiativă	*8* *40,0%*	*7* *35,0%*	*5* *25,0%*	–	*20* *100,0%*
Instituții publice	*40* *31,0%*	*26* *20,2%*	*58* *45,0%*	*5* *3,9%*	*129* *100,0%*
Societăți comerciale	*1* *12,5%*	–	–	*7* *87,5%*	*8* *100,0%*
Total	*251* *48,9%*	*73* *14,2%*	*151* *29,4%*	*38* *7,4%*	*513* *100,0%*

Tabelul 3. Distribuția proiectelor în funcție de tipul de organizație și de regiunea istorică

	REGIUNE				Total
	Transilvania	Moldova	Muntenia	București	
Fundații	*170* *50,9%*	*16* *4,8%*	*42* *12,6%*	*106* *31,7%*	*334* *100,0%*
Asociații	*221* *50,2%*	*42* *9,5%*	*95* *21,6%*	*82* *18,6%*	*440* *100,0%*
Partide politice	*2* *66,7%*	–	*1* *33,3%*	–	*3* *100,0%*
Grupuri de inițiativă	*6* *23,1%*	*12* *46,2%*	*8* *30,8%*	–	*26* *100,0%*
Instituții publice	*62* *32,6%*	*35* *18,4%*	*85* *44,7%*	*8* *4,2%*	*190* *100,0%*
Societăți comerciale	*2* *16,7%*	–	–	*10* *83,3%*	*12* *100,0%*
Total	*463* *46,1%*	*105* *10,4%*	*231* *23,0%*	*206* *20,5%*	*1005* *100,0%*

La fel ca și figurile anterioare, cele două tabele indică existența unor diferențe între regiuni. Astfel, Transilvania, definită aici în accepțiunea sa extinsă, are un număr de organizații, în special de tip ONG, și un număr de proiecte, în

proporții substanțial mai mari decât cea a populației sale în raport cu populația totală a țării. Moldova se află la extrema opusă, cu un număr neașteptat de mic de organizații și proiecte, dată fiind ponderea sa în populația țării. Diferența este extrem de ridicată, în special în ceea ce privește categoria fundațiilor și a asociațiilor: în timp ce Transilvania, Moldova și Muntenia au mărimea populației apropiată, Transilvania deține un număr mai mult decât dublu de ONG-uri cu programe pentru romi decât Muntenia, iar la rândul ei, Muntenia are mai mult decât dublu în raport cu Moldova. Orașul București are un număr relativ scăzut de organizații, 7,3% din totalul organizațiilor cuprinse în baza de date, adică mai puțin decât proporția de 10% pe care o are în raport cu populația țării. Compensează în schimb printr-un număr ridicat de proiecte, care îl plasează deasupra mediei naționale.

Sunt doi factori mai importanți care ar putea explica de ce unele județe au un număr scăzut de organizații care derulează proiecte pentru romi, în timp ce în alte județe numărul acestora este mai ridicat. În primul rând, este de așteptat ca proporția de romi din populația unui județ să fie într-o relație direct proporțională cu intensitatea activităților care îi vizează pe romi: acolo unde cetățenii de etnie romă sunt numeroși există o cerere mai ridicată de proiecte care vin în întâmpinarea intereselor lor.

În al doilea rând, pentru a realiza într-o anumită comunitate sau județ proiecte pentru romi, este necesar să existe organizații, chiar și de tip informal sau semiformal — cum este cazul grupurilor de inițiativă —, care să aibă atât motivația cât și resursele necesare. Este de așteptat ca județele în care există un număr ridicat de ONG-uri, ori organizații de alt tip, cu experiență în realizarea de proiecte, să fie mai numeroase și proiectele care îi vizează pe romi.

Figura 3 ilustrează faptul că suprapunerea dintre "cerere" și "ofertă", adică dintre prezența unei populații de etnie romă într-un anumit județ, așa cum a fost ea estimată la ultimul recensământ, cel din 1992, combinată cu un nivel mai ridicat de dezvoltare a societății civile, conduc la un nivel ridicat de activism în problemele care îi vizează pe romi. Astfel, județe cum sunt Clujul, Mureșul și Sibiul, care au simultan un număr important de ONG-uri de orice tip, precum și o proporție însemnată de romi au și valorile cele mai ridicate în ceea ce privește numărul de organizații care au realizat proiecte pentru romi raportat la numărul de locuitori. Mai general, proporția de ONG-uri care se ocupă de romi este puternic corelată cu produsul dintre numărul de ONG-uri raportate la numărul de locuitori și proporția de romi (indicatorul e numit *CIVISM* [3]): r = 0,65. Corelația

3 În multe dintre conceptualizările societății civile, existența organizațiilor neguvernamentale este considerată a fi un aspect esențial, chiar dacă nu complet definitoriu. Din acest motiv, dar și din rațiuni de simplitate, este folosită în această analiză denumirea de CIVISM pentru variabila care exprimă numărul de ONG-uri la nivelul unui județ. Desigur, într-o analiză detaliată a conceptului de civism la nivelul unei comunități ar fi necesar să fie considerați și alți factori decât intensitatea vieții asociaționale locale.

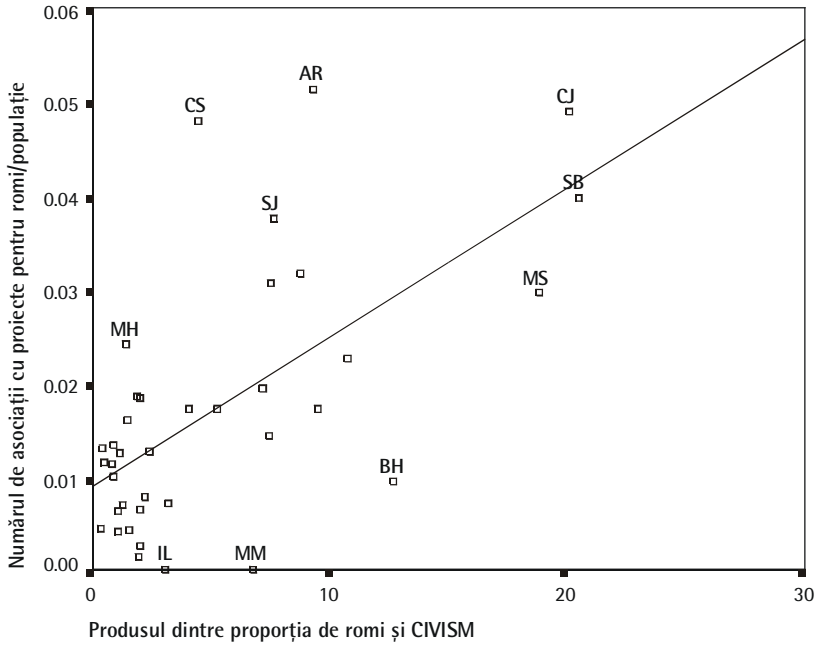

Figura 3. Relația dintre numărul de organizații care au realizat proiecte pentru romi/populație și produsul dintre proporția romilor în populația județului și CIVISM

aceluiași produs cu numărul de proiecte raportat la numărul de locuitori este chiar mai ridicată: r = 0,78.

Acest rezultat este extrem de interesant întrucât cei doi termeni care compun variabila CIVISM se consideră a avea erori ridicate de măsurare. Pe de o parte, este cunoscut faptul că există diferențe mari între numărul de romi estimat prin ultimul recensământ și evaluări de alt tip care conduc la valori diverse, de 3-5 ori mai mari. Pe de altă parte, realizarea unei baze de date a ONG-urilor active este un demers extrem de dificil, care este de așteptat să conducă la erori substanțiale.

Faptul că relațiile între numărul de organizații de romi, respectiv cel al numărului de proiecte pentru romi din fiecare județ, și variabila CIVISM sunt atât de intense, aduce informații utile despre erorile de estimare menționate, care pot fi rezumate astfel:

1. La fel cum s-a văzut și în alte studii, subpopulația de romi care a fost identificată prin recensământ este mult mai vizibilă decât restul populației de romi și are o relevanță deosebită din punctul de vedere al proiectelor care se adresează acestora.

2. Aprecierile conform cărora erorile din baza de date a ONG-urilor sunt substanțiale, iar datele dificil de folosit în analize statistice, sunt mai degrabă respinse.

Un alt factor în raport cu care s-a făcut distribuția organizațiilor care au avut proiecte pentru romi, respectiv a acestor proiecte, este tipul de localitate. Din această perspectivă Tabelul 4 și Tabelul 5 arată diferențe extrem de accentuate între categoriile de localități din România. În cele rurale, proporția organizațiilor este foarte scăzută (8,5%) în raport cu populația țării care locuiește în mediul rural (aproximativ 45%). Diferența este foarte pronunțată în favoarea localităților mari, cu peste 200 000 de locuitori: 45,1% dintre organizații își au sediul în aceste localități, 60,2% dintre proiecte fiind realizate de către acestea.

Tabelul 4. Distribuția organizațiilor în funcție de forma juridică și de tipul de localitate

	TIP DE LOCALITATE (după numărul de locuitori)						Total
	peste 200 000	*100 000 - 200 000*	*30 000 - 600 000*	*sub 30 000*	*sat centru de comună*	*sat*	
Fundații	*65* *54,5%*	*9* *7,6%*	*33* *27,7%*	*4* *3,4%*	*7* *5,9%*	*1* *0,8%*	*119* *100,0%*
Asociații	*104* *46,6%*	*19* *8,5%*	*58* *26,0%*	*24* *10,8%*	*15* *6,7%*	*3* *1,3%*	*223* *100,0%*
Partide politice	*4* *30,8%*	*1* *7,7%*	*8* *61,5%*	–	–	–	*13* *100,0%*
Grupuri de inițiativă	*5* *25,0%*	*1* *5,0%*	*7* *35,0%*	*4* *20,0%*	*2* *10,0%*	*1* *5,0%*	*20* *100,0%*
Instituții publice	*45* *34,9%*	*9* *7,0%*	*62* *48,1%*	*6* *4,7%*	*7* *5,4%*	–	*129* *100,0%*
Societăți comerciale	*8* *100,0%*	–	–	–	–	–	*8* *100,0%*
Total	*231* *45,1%*	*39* *7,6%*	*168* *32,8%*	*38* *7,4%*	*31* *6,1%*	*5* *1,0%*	*512* *100,0%*

Comparând cele trei regiuni istorice din punct de vedere al distribuției organizațiilor și al proiectelor în funcție de tipul de localitate, se observă că Moldova și Muntenia au proporțiile mai ridicate de organizații neguvernamentale localizate în orașe de peste 200 000 de locuitori decât Transilvania, iar Transilvania are proporții mai ridicate decât celelalte două regiuni în categoria orașelor medii – cu populația între 30-100 000 de locuitori (Tabelul 6 și Tabelul 7).

O altă categorie de întrebări cărora li se poate da un răspuns cu ajutorul datelor noastre sunt cele care vizează activitatea organizațiilor din punctul de vedere al numărului de proiecte pentru romi asumate.

Figura 4 descrie diferențele între județe, la care se adaugă orașul București, din punctul de vedere al numărului de organizații și al numărului de proiecte.

Tabelul 5. Distribuția proiectelor în funcție de tipul de organizație și de tipul de localitate

	TIP DE LOCALITATE (după numărul de locuitori)						Total
	peste 200 000	100 000 - 200 000	30 000 - 100 000	sub 30 000	sat centru de comună	sat	
Fundații	242 72,5%	9 2,7%	66 19,8%	3 0,9%	13 3,9%	1 0,3%	334 100,0%
Asociații	278 63.2%	26 5,9%	84 19,1%	29 6,6%	19 4,3%	4 0,9%	440 100.0%
Partide politice	–	1 33,3%	2 66,7%	–	–	–	3 100,0%
Grupuri de inițiativă	3 11,5%	4 15,4%	10 38,5%	4 15,4%	3 11,5%	2 7,7%	26 100,0%
Instituții publice	70 36,8%	17 8,9%	86 45,3%	8 4,2%	9 4,7%	–	190 100.0
Societăți comerciale	12 100,0%	–	–	–	–	–	12 100,0%
Total	605 60,2%	57 5,7%	248 24,7%	44 4,4%	44 4,4%	7 0,7%	1005 100,0%

Tabelul 6. Distribuția ONG-urilor în funcție de regiunea istorică și de tipul de localitate

		REGIUNE				Total
		Transilvania	Moldova	Muntenia	București	
Tipul de localitate (după numărul de locuitori)	peste 100 000	121 48,4%	43 58,9%	69 45,7%	37 97,4%	270 52,7%
	între 30-100 000	87 34,8%	17 23,3%	64 42,4%	–	168 32,8%
	oraș sub 30 000	22 8,8%	6 8,2%	9 6,0%	1 2,6%	38 7,4%
	sat, centru de comună	19 7,6%	7 9,6%	5 3,3%	–	31 6,1%
	sat	1 0,4%	–	4 2,6%	–	5 1,0%
Total		250 100,0%	73 100,0%	151 100,0%	38 100,0%	512 100,0%

Graficul indică faptul că nu există discrepanțe importante între județe în privința raportului *număr de proiecte/număr de organizații*, însă acest raport este radical diferit în cazul Bucureștiului. În capitală, organizațiile existente au în medie un număr de proiecte aproximativ dublu față de numărul mediu de proiecte asumate de organizațiile din restul țării.

Tabelul 7. Distribuția proiectelor în funcție de regiunea istorică și de tipul de localitate

		REGIUNE			
		Transilvania	*Moldova*	*Muntenia*	*Total*
Tipul de localitate (după numărul de locuitori)	*peste 100 000*	*265 57,2%*	*63 60,0%*	*130 56,3%*	*204 99%*
	între 30-100 000	*149 32,2%*	*23 21,9%*	*76 32,9%*	*248 24,7%*
	oraș sub 30 000	*22 4,8%*	*8 7,6%*	*12 5,2%*	*44 4,4%*
	sat, centru de comună	*25 5,4%*	*11 10,5%*	*8 3,5%*	*44 4,4%*
	sat	*2 0,4%*	*–*	*5 2,2%*	*7 0,7%*
Total		*463 100,0%*	*105 100,0%*	*231 100,0%*	*1005 100,0%*

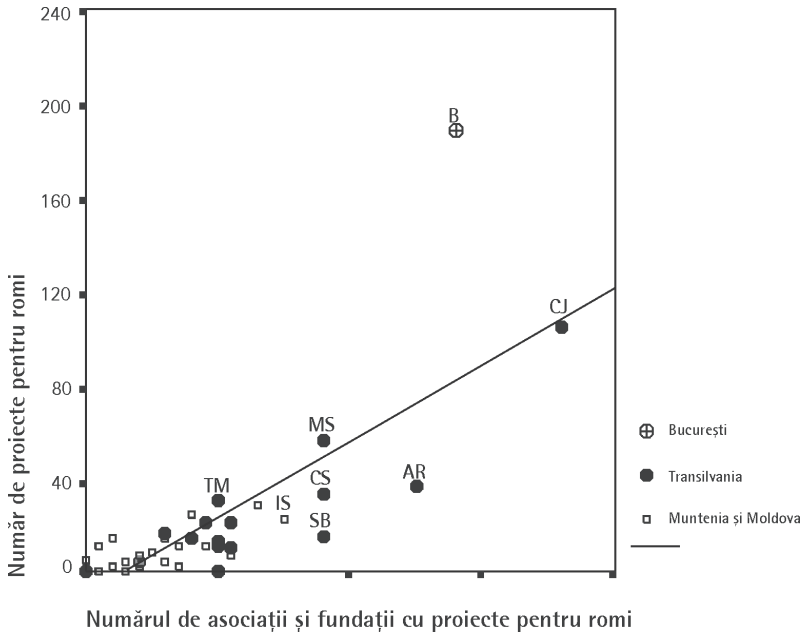

Figura 4. Relația dintre numărul de proiecte pentru romi realizate de ONG-uri și numărul de ONG-uri care au realizat proiecte pentru romi, la nivel de județ

Obiectivele principale ale organizațiilor care au realizat proiecte pentru romi

Respondenții au fost solicitați să definească domeniile de interes pentru activitatea organizațiilor din care fac parte. Au avut posibilitatea mai multor alegeri dintr-o listă semi-închisă[4] care cuprindea următoarele categorii: cultură, educație, turism, sănătate, servicii sociale, mediu, dezvoltare economică, drepturile omului, voluntariat, cooperare internațională, întreprinderi mici și mijlocii (IMM) și religie. Categoriile alese au fost validate de o întrebare similară, într-o formă deschisă[5], care a precedat o întrebare închisă[6]: răspunsurile deschise pot fi încadrate în categoriile precizate în întrebarea închisă.

Din tabel se observă faptul că domeniile de acțiune ale organizațiilor sunt încadrate cel mai frecvent în categoriile "educație" (44,4%), "drepturile omului" (42,7%) și "servicii sociale" (38,3%). Alegerea acestor domenii este determinată în general de trei factori:

1. percepția faptului că programele din categoria considerată satisfac nevoi importante pentru grupurile țintă;
2. percepția preferințelor finanțatorilor;
3. o apreciere a resurselor proprii.

Astfel, e plauzibil faptul că o organizație își alege acel domeniu de activitate în care sunt probleme care necesită rezolvare, există resurse, iar membrii organizației știu ce trebuie făcut.

Aceeași tipologie a principalelor domenii este aplicată și în cazul proiectelor (Tabelul 9).

Astfel, domeniile cele mai importante sunt cel al „educației" (40,6%), al „drepturilor omului" (27,7%) și al „serviciilor sociale" (26,9%). În general, proporțiile pentru fiecare categorie sunt mai mici decât în cazul domeniilor de interes ale organizațiilor. Motivul este evident: proiectele au obiective mai precise decât organizațiile, în timp ce profilul acestora se definește cel mai adesea prin mai multe proiecte. Ordinea este în linii mari aceeași, o diferență fiind avantajul detașat pe care îl are domeniul „educației" în raport cu toate celelalte alegeri. Semnificația acestei deosebiri poate fi aceea a unei nesuprapuneri de priorități între finanțatori și cei care au obținut finanțări, cei dintâi preferând

---

4 Chestionarul a fost prevăzut cu o listă de domenii în care puteau fi incluse obiectivele organizațiilor/proiectelor la care însă se mai putea adăuga un domeniu în funcție de necesități.

5 Întrebare deschisă este acea întrebare la care subiectul răspunde liber, iar declarațiile lui sunt notate de către cel care completează chestionarul.

6 Întrebare închisă este acea întrebare la care sunt prevăzute categoriile de răspuns care urmează apoi doar să fie încercuite de către cel care completează chestionarul.

Tabelul 8. Principalele domenii de interes ale organizațiilor care au realizat proiecte pentru romi

	Cultură	*Educație*	*Turism*	*Sănătate*	*Servicii sociale*	*Mediu*
Fundații	32 26,7%	53 44,2%	12 10%	24 20%	60 50%	9 7,5%
Asociații	77 34,1%	100 44,2%	22 9,7%	54 23,9%	90 39,8%	16 7,1%
Partide politice	6 46,2%	6 46,2%	1 7,7%	3 23,1%	8 61,5%	1 7,7%
Grupuri de inițiativă	5 25%	14 70%	1 5%	4 20%	3 15%	–
Instituții publice	13 9,9%	44 33,6%	8 6,1%	15 11,5%	36 27,5%	4 3,1%
Societăți comerciale	6 66,7%	4 44,4%	–	–	–	–
Total	139 26,8%	221 42,6%	44 8,5%	100 19,3%	197 38%	30 5,8%

Tabelul 8. (continuare)

	Dezvoltare economică	*Drepturile omului*	*Voluntariat*	*Cooperare internațională*	*Întreprinderi mici și mijlocii*	*Religie*
Fundații	31 25,8%	45 37,5%	23 19,2%	17 14,2%	8 6,7%	14 11,7%
Asociații	83 36,7%	125 55,3%	43 19%	39 17,3%	26 11,5%	32 14,2%
Partide politice	6 46,2%	11 84,6%	2 15,4%	1 7,7%	2 15,4%	1 7,7%
Grupuri de inițiativă	4 20%	10 50%	2 10%	–	–	2 10%
Instituții publice	16 12,2%	29 22,1%	13 9,9%	12 9,2%	6 4,6%	14 10,7%
Societăți comerciale	–	–	–	1 11,1%	–	–
Total	140 27%	220 42,4%	83 16%	70 13,5%	42 8,1%	63 12,1%

Notă: Numerele din fiecare căsuță a tabelului reprezintă numărul de organizații care au ales domeniul precizat de coloana pe care se află căsuța, respectiv valoarea procentuală a organizațiilor care au ales acel domeniu din totalul organizațiilor având forma juridică precizată de linia pe care se află căsuța. Suma pe linii nu este 100 datorită faptului că au fost posibile mai multe alegeri.

Tabelul 9. Principale domenii ale proiectelor pentru romi

	Cultură	*Educație*	*Turism*	*Sănătate*	*Servicii sociale*	*Mediu*
Fundații	70 21%	136 40,7%	23 6,9%	34 10,2%	81 24,3%	4 1,2%
Asociații	87 19,6%	180 40,6%	21 4,7%	44 9,9%	121 27,3%	2 0,5%
Partide politice	–	–	–	–	1 33,3%	–
Grupuri de inițiativă	5 18,5%	13 48,1%	2 7,4%	3 11,1%	6 22,2%	1 3,7%
Instituții publice	22 11,5%	74 38,5%	2 1%	11 5,7%	63 32,8%	3 1,6%
Societăți comerciale	8 57,1%	8 57,1%	–	–	–	–
Total	192 19%	411 40,6%	48 4,7%	92 9,1%	272 26,9%	10 1%

Tabelul 9. (continuare)

	Dezvoltare economică	*Drepturile omului*	*Voluntariat*	*Cooperare internațională*	*Întreprinderi mici și mijlocii*	*Religie*
Fundații	57 17,1%	97 29%	25 7,5%	14 4,2%	11 3,3%	11 3,3%
Asociații	93 21%	129 29,1%	35 7,9%	22 5%	11 2,5%	13 2,9%
Partide politice	1 33,3%	–	2 66,7%	–	–	–
Grupuri de inițiativă	6 22,2%	2 7,4%	2 7,4%	1 3,7%	3 11,1%	5 18,5%
Instituții publice	27 14,1%	52 27,1%	19 9,9%	3 1,6%	1 0,5%	12 6,3%
Societăți comerciale	–	1 7,1%	–	–	–	–
Total	184 18,2%	281 27,7%	83 8,2%	40 3,9%	26 2,6%	41 4%

Notă: Numerele din fiecare căsuță a tabelului reprezintă numărul de proiecte descrise prin domeniul precizat de coloana în care se află căsuța, respectiv valoarea procentuală a proiectelor descrise de acel domeniu din totalul proiectelor realizate de organizații având forma juridică precizată de linia pe care se află căsuța. Suma pe linii nu este 100 datorită faptului că au fost posibile mai multe alegeri.

să susțină realizarea unor proiecte în domeniul educației în mai mare măsură decât cei care realizează aceste proiecte.

Un alt criteriu în funcție de care pot fi clasificate organizațiile cuprinse în studiu este frecvența proiectelor pentru romi în raport cu alte proiecte realizate. Cele trei categorii folosite – „ocazional", „adesea", „întotdeauna" – împart organizațiile studiate în trei categorii aproximativ egale. Astfel, 34,5% dintre organizații îi vizează, 31,1% adesea, iar 34,5% ocazional întotdeauna pe subiecții de etnie romă (Tabelul 10). Acest rezultat indică diversitatea extremă a tipurilor de organizații care au realizat proiecte pentru romi. Cele care sunt centrate exclusiv pe proiecte pentru romi au, în general, avantaje care decurg din acest tip de specializare, însă sunt mai vulnerabile în raport cu fluctuațiile finanțări unor astfel de proiecte. Cele care derulează doar ocazional proiecte pentru romi au, în medie, avantajul unei experiențe de lucru în domenii diverse și pe cel al unei mai mici dependențe față de finanțările proiectelor pentru romi.

Tabelul 10. Frecvența cu care sunt vizați romii de către organizațiile cuprinse în studiu

	Ocazional	*Adesea*	*Întotdeauna*	*Total*
Fundații	*45* *41,7%*	*33* *30,6%*	*30* *27,8%*	*108* *100,0%*
Asociații	*59* *28,8%*	*55* *26,8%*	*91* *44,4%*	*205* *100,0%*
Partide politice	–	–	*13* *100,0%*	*13* *100,0%*
Grupuri de inițiativă	*2* *10,0%*	*8* *40,0%*	*10* *50,0%*	*20* *100.0%*
Instituții publice	*41* *44,6%*	*42* *45,7%*	*9* *9,8%*	*92* *100,0%*
Societăți comerciale	*6* *100,0%*	–	–	*6* *100,0%*
Total	*153* *34,5%*	*138* *31,1%*	*153* *34,5%*	*444* *100,0%*

Activitățile din cadrul proiectelor pentru romi

Respondenții au fost solicitați să descrie activitățile cele mai importante care au stat la baza desfășurării proiectelor lor. Cel mai frecvent au indicat activități de formare (42,4%) și organizare de seminarii (30,3%). Mai mult de jumătate dintre toate proiectele cuprinse în studiu au fost încadrate în cel puțin una dintre cele două categorii. Se vede astfel din nou cum furnizarea de servicii educaționale este prioritară pentru o mare parte dintre organizațiile care au realizat programe pentru romi.

Acest fapt nu surprinde dacă ținem cont de discrepanța extrem de severă între distribuția educației formale a populației de etnie romă, în raport cu distribuția educației formale în rândul majorității. Atât datele de la recensământ, cât și datele mai multor anchete care au estimat nivelul de educație al romilor, arată

Tabelul 11. Principalele activități din cadrul proiectelor pentru romi

	Organizare de seminarii	*Organizare de mese rotunde*	*Editare de publicații*	*Conferințe de presă*	*Distribuție medicamente, alimente, îmbrăcăminte*	*Formare*
Fundații	105 31,3%	87 26,0%	83 24,8%	57 17,0%	79 23,6%	127 37,9%
Asociații	124 29,3%	99 23,4%	93 22,0%	65 15,4%	116 27,4%	185 43,7%
Partide politice	–	–	–	–	2 66,7%	–
Grupuri de inițiativă	4 14,8%	5 18,5%	1 3,7%	1 3,7%	6 22,2%	11 40,7%
Instituții publice	73 34,9%	56 26,8%	41 19,6%	37 17,7%	66 31,6%	105 50,2%
Societăți comerciale	–	–	12 100,0%	–	–	–
Total	306 30,3%	247 24,5%	230 22,8%	160 15,9%	269 26,7%	428 42,4%

Tabelul 11. (continuare)

	Construcții și consolidări de clădiri	*Expoziții, concerte, festivaluri*	*Cercetare*	*Mediatizare*	*Monitorizare presă*	*Supraveghere-asistență medicală*
Fundații	51 15,2%	63 18,8%	37 11,0%	74 22,1%	21 6,3%	55 16,4%
Asociații	62 14,7%	71 16,8%	62 14,7%	88 20,8%	27 6,4%	78 18,4%
Partide politice	1 33,3%	–	–	–	–	2 66,7%
Grupuri de inițiativă	4 14,8%	3 11,1%	4 14,8%	6 22,2%	3 11,1%	4 14,8%
Instituții publice	32 15,3%	40 19,1%	38 18,2%	51 24,4%	17 8,1%	46 22,0%
Societăți comerciale	–	–	7 58,3%	7 58,3%	–	–
Total	150 14,9%	177 17,5%	148 14,7%	226 22,4%	68 6,7%	185 18,3%

proporții mai mici în cazul romilor decât al celorlalte etnii pentru nivelele școlare mediu și superior.

Este remarcabilă și proporția ridicată a proiectelor care au avut o componentă de mediatizare și de dezbateri publice. În 15,9% dintre proiecte au avut loc conferințe de presă, 22,4% au fost încadrate în categoria numită "mediatizare", iar 22,8% au editat publicații, 17,5% contribuind la organizarea unor expoziții/festivaluri/concerte.

Pentru 69,8% dintre proiectele cuprinse în studiu, a existat cel puțin un mod de mediatizare. Cel mai frecvent proiectele au fost reflectate în presa locală — în 61,5% din cazuri —, însă au existat cazuri numeroase de mediatizare la nivel național: 22,6% în presa centrală și 13,1% pe posturi naționale de televiziune.

Evaluări ale respondenților asupra activităților pentru romi

Studiul cantitativ are și o componentă evaluativă a activității organizațiilor care au inițiat sau administrat proiecte pentru romi. Este însă extrem de dificil ca printr-un chestionar, aplicat la un singur moment de timp și care de multe ori este cu câțiva ani ulterior realizării unui anumit proiect, să fie apreciat impactul pe care l-a avut realizarea sa. Acest obiectiv a fost urmărit în cadrul componentei calitative a cercetării prin intervievarea coordonatorilor proiectelor, a beneficiarilor acestora, precum și a unor persoane implicate într-un fel sau altul în derularea lor.

În chestionarul aplicat reprezentanților organizațiilor cuprinse în studiu există o serie de întrebări care oferă o imagine despre funcționarea acestora și despre realizarea proiectelor lor. În primul rând, respondentul a fost solicitat să aprecieze utilitatea în general a unor programe similare cu cel discutat în chestionar. În Tabelul 12 sunt descrise răspunsurile la această întrebare: 97,8% dintre subiecți consideră că acele programe sunt utile sau foarte utile și doar o proporție de 2,1% le consideră a fi puțin sau foarte puțin utile.

Subiecții au fost solicitați să facă aprecieri privind evoluția modului în care funcționează asociația lor, printr-o comparație a stării actuale cu cea de acum un an, respectiv printr-o comparație a prezentului cu așteptările privind activitatea din anul viitor. Și aceste întrebări conduc la o imagine extrem de optimistă privind evoluția de ansamblu a organizațiilor cuprinse în studiu. Mai puțin de 10% dintre asociații și fundații consideră că activitatea din prezent este mai proastă decât cea de acum un an (Tabelul 13), iar mai puțin de 5% sunt de părere că activitatea din prezent este mai proastă decât cea care va avea loc anul viitor (Tabelul 14).

Tabelul 12. Evaluarea de către respondent a utilității unor proiecte similare celui descris de către acesta

	Deloc utile	Mai puțin utile	Utile	Foarte utile	Total
Fundații	1 0,4%	6 2,3%	64 24,5%	190 72,8%	261 100,0%
Asociații	2 0,6%	6 1,7%	61 17,8%	274 79,9%	343 100,0%
Partide politice	1 33,3%	–	–	2 66,7%	3 100,0%
Grupuri de inițiativă	–	–	9 34,6%	17 65,4%	26 100,0%
Instituții publice	1 0,8%	–	21 15,8%	111 83,5%	133 100,0%
Societăți comerciale	–	–	1 9,1%	10 90,9%	11 100,0%
Total	5 0,6%	12 1,5%	156 20,1%	604 77,7%	777 100,0%

Tabelul 13. Evaluarea în prezent a activității organizației de către respondent

	Activitatea în prezent față de acum un an					Total
	mult mai proastă	mai proastă	la fel	bună	mult mai bună	
Fundații	2 1,9%	7 6,7%	21 20,0%	46 43,8%	29 27,6%	105 100,0%
Asociații	5 2,6%	11 5,8%	37 19,6%	83 43,9%	53 28,0%	189 100,0%
Total	7 2,4%	18 6,1%	58 19,7%	129 43,9%	82 27,9%	294 100,0%

Tabelul 14. Evaluarea în prezent a activității organizației de către respondent

	Activitatea peste un an					Total
	mult mai proastă	mai proastă	la fel	bună	mult mai bună	
Fundații	–	2 1,9%	12 11,4%	40 38,1%	51 48,6%	105 100,0%
Asociații	2 1,0%	6 3,1%	18 9,2%	77 39,5%	92 47,2%	195 100,0%
Total	2 0,7%	8 2,7%	30 10,0%	117 39,0%	143 47,7%	300 100,0%

Respondenții au fost solicitați să numească problemele principale cu care s-au confruntat în desfășurarea proiectelor. Răspunsurile au fost distribuite relativ uniform între cele patru categorii de răspunsuri precizate în întrebare: managementul proiectului (23,2%), echipa proiectului (14,3%), participarea în activitățile proiectului (21,5%), probleme de ordin financiar (22,6%) (Tabelul 15). Acest rezultat susține ideea conform căreia derularea programelor de pregătire pentru membrii organizațiilor care desfășoară proiecte pentru romi este un lucru necesar, care ar putea să conducă la diminuarea problemelor acestora. Un rezultat foarte asemănător poate fi dedus și din răspunsurile la întrebările care vizează posibilele schimbări în desfășurarea proiectelor: 23,7% dintre respondenți afirmă că ar face schimbări, dacă ar fi posibil, în managementul proiectului, 14,1% în echipa proiectului, 21,5% în participarea la activitățile proiectului, 22,8% în derularea activităților de ordin financiar și 21,8% în modul de mediatizare a proiectului.

Tabelul 15. Principalele probleme în realizarea proiectelor

	Managementul proiectului	*Echipa*	*Participare*	*Financiar*
Fundații	*75* *22,4%*	*51* *15,2%*	*64* *19,1%*	*65* *19,4%*
Asociații	*74* *17,5%*	*45* *10,6%*	*101* *23,9%*	*92* *21,7%*
Partide politice	*1* *33,3%*	*1* *33,3%*	–	–
Grupuri de inițiativă	*10* *37,0%*	*5* *18,5%*	*11* *40,7%*	*5* *18,5%*
Instituții publice	*74* *35,4%*	*41* *19,6%*	*41* *19,6%*	*66* *31,6%*
Societăți comerciale	–	*1* *8,3%*	–	–
Total	*234* *23,2%*	*144* *14,3%*	*217* *21,5%*	*228* *22,6%*

Membrii organizațiilor care au realizat proiecte pentru romi

Cercetarea oferă câteva informații despre modul în care sunt structurate organizațiile cuprinse în studiu. Este vorba despre numărul membrilor fiecărei organizații și despre câteva atribute ale acestora.

Rezultatele obținute pun în evidență, încă o dată, diversitatea extremă a organizațiilor considerate.

Astfel, un sfert dintre asociațiile care au avut programe pentru romi au cel mult 6 membri, jumătate au cel mult 14 membri, iar trei sferturi au cel mult 30 de membri. 10% au peste 100 de membri, iar 4 dintre organizațiile din baza de date au peste 1 000 (Figura 5).

În ceea ce privește proporția de romi din numărul de membri activi, doar 6% dintre organizațiile pentru care cunoaștem aceste informații nu au nici un membru rom, 38% au mai mult de jumătate, iar 43% au toți membrii romi[7].

Distribuția pe sexe a membrilor relevă proporții aproape egale: dintre cei 5 946 membri care au participat în proiecte, 2 959 sunt de sex masculin (49, 8%), adică o proporție aproape egală cu cea din populația totală a țării. Apare însă o discrepanță în distribuția pe sexe a celor care au coordonat proiecte pentru romi: 58% sunt de sex masculin, față de 42% de sex feminin.

Măsura în care aceste organizații fac apel la munca voluntarilor are o însemnătate deosebită. Sunt numeroase cercetările realizate în ultimii ani care au arătat faptul că apartenența voluntară la asociații are un efect de *învățare socială* (social learning) benefic atât pentru aceștia, cât și pentru societate. Cu

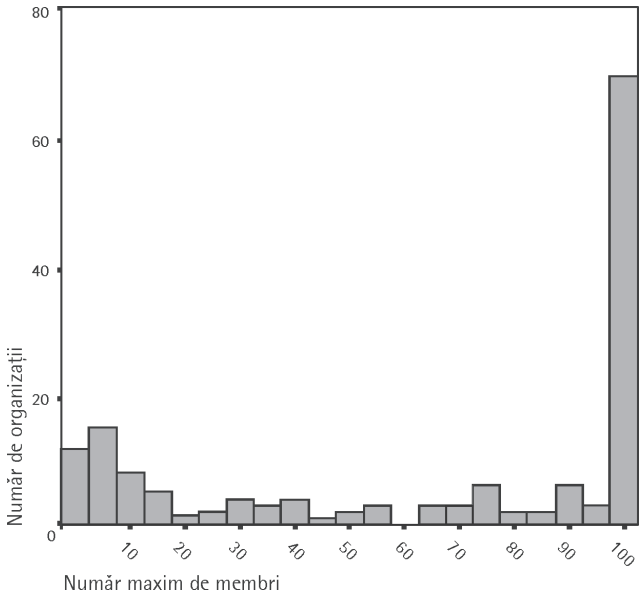

Figura 5. Distribuția numărului de membri care au fost activi în ultimul an în organizațiile studiate

7 La întrebare au răspuns doar 45% din cei intervievați.

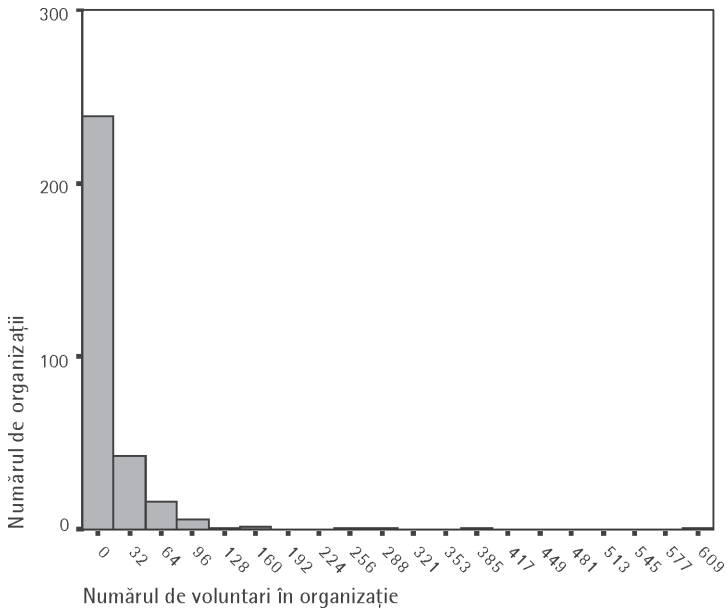

Figura 6. Distribuția numărului de voluntari care au fost activi în ultimul an în organizațiile studiate

toate acestea, voluntarii tind să-și însușească abilități și cunoștințe noi pe care le folosesc apoi în alte situații decât cele legate de organizație, ca o componentă firească a proceselor democratice: învață să ia parte la acțiuni colective, să fie mai activi pe plan social, să se implice în acțiuni de participare civică și politică.

Datele permit o estimare a numărului de voluntari afiliați în ultimul an organizațiilor cuprinse în studiu; distribuția acestor valori este prezentată în Figura 6.

Mai puțin de jumătate (44%) dintre reprezentanții fundațiilor și asociațiilor declară că au voluntari care s-au implicat activ în activitățile din ultimul an, iar 22% au între 1 voluntar și 20.

Principalele surse de finanțare*

Se vorbește frecvent despre faptul că organizațiile neguvernamentale din țările foste comuniste depind în mare măsură de sursele externe de finanțare, iar diminuarea acestora ar avea ca rezultat reducerea drastică a activității lor.

* La întrebările legate de sursele de finanțare mulți respondenți au evitat să dea un răspuns.

Această idee este susținută și de rezultatele obținute în analiza cantitativă asupra organizațiilor cu proiecte pentru romi. Instituțiile externe sunt indicate cel mai frecvent drept surse de finanțare, iar o parte din ceea ce respondenții numesc surse interne, sunt la rândul lor instituții care depind în mare măsură de finanțări externe (de exemplu, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile). Răspunsurile cuprinse în Tabelul 16 se referă la asociațiile și fundațiile care au realizat proiecte pentru romi și arată o distribuție relativ uniformă a alegerilor dintre cele trei categorii indicate: surse externe (54,1%), autofinanțare (44,2%) și surse interne (58.6%). În Tabelul 17 sunt detaliate răspunsurile privind sursele interne de finanțare. În plus, respondenții au fost solicitați să numească sursa cea mai importantă de finanțare pentru proiectele organizației lor. În Tabelul 18 sunt rezumate aceste răspunsuri prin gruparea lor în categorii. Se observă că autofinanțarea, bugetul de stat sau local și donatorii individuali reprezintă doar aproximativ un sfert din totalul finanțatorilor amintiți.

Tabelul 16. Principalele tipuri de finanțare ale ONG-urilor care au realizat proiecte pentru romi

	Surse externe	*Auto-finanțare*	*Surse interne*
Fundații	*76* *39,6%*	*45* *23,4%*	*71* *37%*
Asociații	*106* *31,2%*	*104* *30,6%*	*130* *38,2%*
Total	*182* *34,2%*	*149* *28%*	*201* *37,8%*

Notă: Respondenții au avut posibilitatea de a alege mai multe variante de răspuns, de aceea procentajele pe linii pot depăși 100.

Tabelul 17. Principalele tipuri de finanțare internă ale ONG-urilor care au realizat proiecte pentru romi

	Instituții de stat	*ONG-uri*	*Firme private*	*Persoane fizice*
Fundații	*30* *20,4%*	*53* *36,1%*	*27* *18,4%*	*37* *25,2%*
Asociații	*59* *22,3%*	*84* *31,7%*	*52* *19,6%*	*70* *26,4%*
Total	*89* *21,6%*	*137* *33,3%*	*79* *19,2%*	*107* *26%*

Notă: Respondenții au avut posibilitatea de a alege mai multe variante de răspuns, de aceea procentajele pe linii pot depăși 100.

Tabelul 18. Principalele surse de finanțare ale ONG-urilor care au realizat proiecte pentru romi

	Numărul de organizații	*Proporția din total (%)*
Autofinanțare	*56*	*15,30*
Buget de stat sau local	*27*	*7,37*
Donații individuale	*15*	*4,09*
Donații externe	*134*	*36,61*
Donații interne	*40*	*10,92*
Sursă neprecizată	*94*	*25,71*
Total	*366*	*100,0*

Notă: Datele prezentate în tabel au fost obținute de la beneficiari. Donațiile externe amintite de beneficiari includ: Filialele Fundației pentru o Societate Deschisă (28); Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi (12); Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (2); Uniunea Europeană (4); PHARE (8); Banca Mondială (1).

Donațiile interne amintite de beneficiari includ: Fondul Român de Dezvoltare Socială (5).

Datele cercetării cantitative permit o evaluare a relației dintre problemele care au apărut în derularea proiectelor pentru romi și tipul principalei surse de finanțare (Tabelul 19). Se observă câteva diferențe importante între frecvența cu care apar unele probleme între organizațiile care au finanțări de la buget și cele care au finanțări din surse străine sau de la ONG-uri din România. Acestea din urmă au mai rar probleme de management — 18,3% din organizațiile care au finanțări din partea unor ONG-uri, 21,0% dintre cele cu finanțări externe, față de 33,7% dintre cele care au finanțări de la buget —, respectiv probleme de natură financiară — 18,3% din organizațiile care au finanțări din partea unor ONG-uri, 19,5% dintre cele cu finanțări externe, față de 29,5% dintre cele care au finanțări de la buget.

Realizarea de proiecte presupune, cel mai adesea, colaborarea cu alte instituții, publice sau private. Percepția acestei colaborări este în ansamblu pozitivă. Astfel, doar în 8,1% din cazurile în care proiectele au presupus cooperarea unor instituții publice centrale evaluarea acesteia este negativă; proporția este chiar mai mică în ceea ce privește autoritățile locale — 4%; la fel, în ceea ce privește cooperarea cu Poliția, școlile, bisericile, Direcția de Muncă și firmele private locale, ONG-urile locale și străine, comunitatea locală, mass media, proporțiile aprecierilor negative sunt cuprinse între 6% și 9%; singurele

evaluări cu un caracter negativ mai accentuat sunt la adresa firmelor de stat și a partidelor — 19%, respectiv 20,4% aprecieri negative —, însă chiar și în aceste cazuri predomină aprecierile pozitive — 48,6%, respectiv 53,1%.

Tabelul 19. Principalele tipuri de probleme cu care s-au confruntat organizațiile în funcție de tipul principalei surse de finanțare

		Tipul de problemă				
		management	*echipă*	*participare*	*mediatizare*	*financiar*
Principala sursă de finanțare	*Bugetul de stat*	56 33,7%	26 15,7%	37 22,3%	28 16,9%	49 29,5%
	ONG din România	51 18,3%	42 15,1%	64 23,0%	77 27,7%	51 18,3%
	surse străine	72 21,0%	41 12,0%	77 22,4%	65 19,0%	67 19,5%
	alte surse	39 36,1%	18 16,7%	26 24,1%	25 23,1%	39 36,1%
	Total	218 24,4%	127 14,2%	204 22,8%	195 21,8%	206 23,0%

Tabelul 20. Modul de colaborare cu instituțiile publice și private

	Bun	*Mediu*	*Prost*
Organizații guvernamentale centrale	72,6	19,3	8,1
Organizații guvernamentale locale	70,6	25,4	4
Primăria, Consiliul Local	71,8	23,9	4,3
Poliția	72,7	21,5	5,8
Școli și inspectorate	82,2	12,6	5,2
Instituții de îngrijire a sănătății	74,1	20,2	5,7
Direcția de Protecție a Copilului	68,4	23,9	7,7
Direcția de Muncă	69,6	20,9	9,5
Biserica	74,4	18,5	7,1
Firmele comerciale locale	67,7	23,3	9
Societăți comerciale cu capital de stat	48,6	32,4	19
Comunitatea	76,6	21,1	2,3
ONG-uri străine	88,1	8,5	3,4
ONG-uri românești	84,1	14,1	1,8
Organizații internaționale	81,7	9,8	8,5
Partide politice	53,1	26,5	20,4
Mass media	75,6	22	2,4

Nota: Valorile din tabel reprezintă procentaje din totalul celor care declară că au colaborat în cadrul proiectului cu instituțiile respective.

Dotările organizațiilor cuprinse în studiu

Gradul de dotare este unul dintre factorii importanți pentru potențialul unei organizații de a desfășura proiecte. Dintre resursele care pot influența șansele de a obține finanțare pentru un proiect și de a-l duce la bun sfârșit, studiul cantitativ oferă informații despre dotarea cu calculatoare și mașini.

Dintre cele 82% organizații care au răspuns la întrebarea privind numărul de calculatoare, 65% au declarat că au cel puțin un calculator, iar 23% că au cel puțin două calculatoare. Aceste valori pot părea ridicate dacă sunt avute în vedere proporțiile foarte scăzute de calculatoare ale instituțiilor românești în general, printre cele mai mici chiar și între țările foste comuniste. Dacă ținem cont însă de rolul pe care îl are un calculator pentru o organizație în care trebuie scrise proiecte pentru a fi înaintate finanțatorilor, rapoarte ale proiectelor, diferite alte tipuri de documente, și pentru care este dezirabil să aibă conexiuni prin e-mail și acces la internet, atunci proporția de 35% de organizații care nu au calculator, la care se adaugă o parte dintre cei 18% care nu au răspuns la întrebare, este o valoare extrem de ridicată.

Dintre cele 76% organizații cuprinse în studiu care au răspuns la întrebarea privind numărul de mașini, 61% au declarat că au cel puțin o mașină, iar 22% că au cel puțin două mașini.

Este interesant de analizat măsura în care un grad înalt de dotare este asociat unei activități intense din partea organizației. Datele ne permit să evaluăm

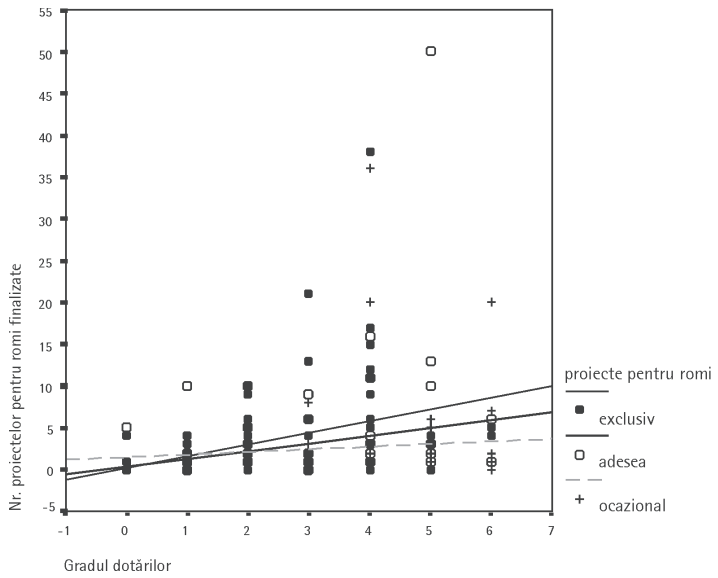

Figura 7. Relația dintre dotările organizației și numărul de proiecte pentru romi finalizate

relația dintre un indicator agregat al resurselor disponibile[8] și numărul proiectelor pentru romi care au fost finalizate (Figura 7).

Pentru organizațiile care realizează exclusiv proiecte pentru romi, această relație este mai intensă, dar cu un caracter asimetric: dotările slabe sunt, așa cum era de așteptat, asociate unui număr mai mic de proiecte, însă pentru dotări bune performanțele asociațiilor sunt foarte variate.

Evoluții în timp privind proiectele pentru romi

Datele cercetării permit descrierea evoluției în timp, între 1990 și 2000, pentru unele dintre fenomenele studiate. În primul rând, este determinat numărul de proiecte în funcție de momentul la care a început desfășurarea lor (Figura 8). Se observă o tendință clar crescătoare care, în special după 1996, devine extrem de rapidă.

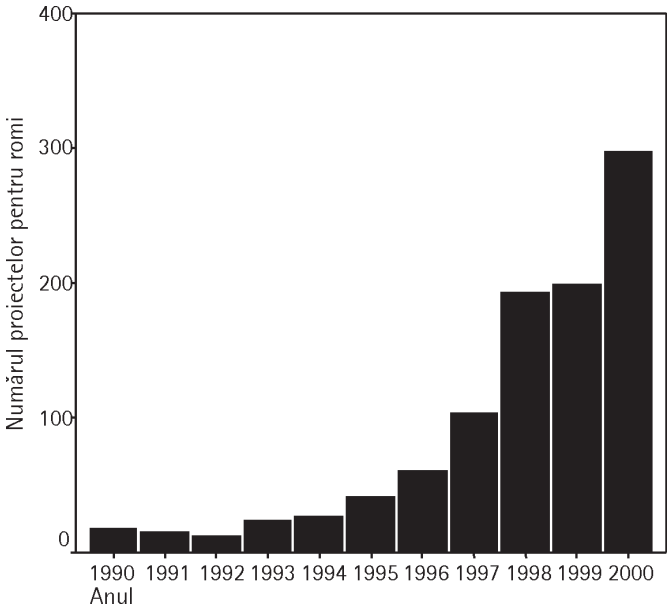

Figura 8. Numărul de proiecte pentru romi, realizate între 1990 și 2000

8 Indicatorul crește cu câte o unitate, începând cu valoarea zero, pentru fiecare dintre următoarele dotări: telefon, mașină, calculator, fax, e-mail, acces la internet.

Evoluția proiectelor în timp, apreciată în funcție de forma juridică de organizare a instituției care realizează proiectul, indică aceeași creștere pronunțată pentru principalele tipuri de organizații. Atât fundațiile și asociațiile, cât și instituțiile publice, au avut un număr din ce în ce mai mare de proiecte după 1996 (Figura 9). Creșterea este remarcabilă în primul rând în cazul instituțiilor publice, unde valorile înregistrate în prima jumătate a deceniului trecut sunt mult mai mici decât în cazul ONG-urilor.

Descrierea evoluției numărului de proiecte în funcție de sursa principală de finanțare (Figura 10), relevă faptul că tendința rapid ascendentă a fost posibilă în primul rând datorită surselor externe, prin finanțări primite direct din partea unor instituții din altă țară și, indirect, din partea unor ONG-uri din România care distribuie finanțări primite din altă țară. A avut loc și o creștere a finanțărilor interne, însă evoluția a fost mai lentă iar ponderea din total nu a crescut semnificativ în ultimii ani.

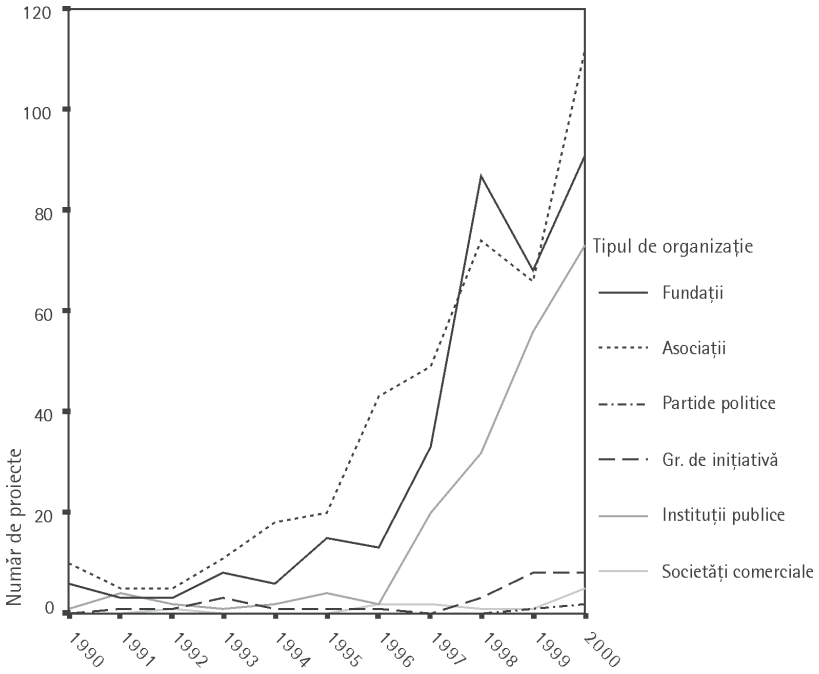

Figura 9. Numărul de proiecte pentru romi, realizate între 1990 și 2000, în funcție de tipul de organizație

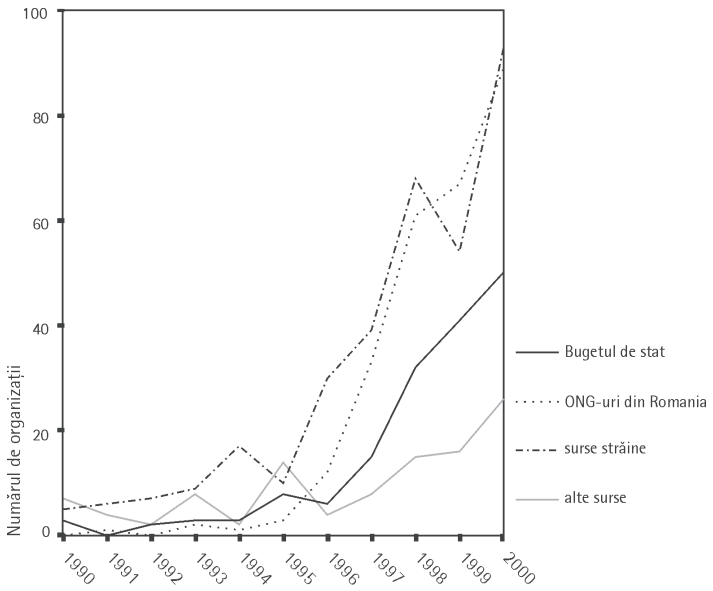

Figura 10. Numărul de proiecte pentru romi, realizate între 1990 și 2000, în funcție de sursa principală a finanțării proiectului

Există unele asocieri între momentul începerii proiectelor și dotările pe care le are organizația care realizează aceste proiecte. Se constată totodată că la începutul anilor '90 organizațiile care desfășurau proiecte pentru romi aveau ca dotare tehnică doar telefon și fax. În schimb organizațiile a căror activitate s-a desfășurat în special în ultmii ani, au utilizat mai frecvent e-mail și pagină de web.

Un aspect important în parcursul derulării proiectelor îl constituie faza de evaluare. În principal aceasta s-a făcut de către cei implicați în proiect (în 92% din cazurile analizate s-a făcut autoevaluare pentru a avea o imagine a eficienței cu care s-a lucrat și a impactului rezultatelor) (Tabelul 21).

Ceea ce este important în activitățile desfășurate este continuarea lor prin finanțarea mai departe a acestora de către același finanțator, căutarea altor surse sau autofinanțare. Toate acestea se prefigurează ca un semnal bun dat de societatea civilă care se dezvoltă în România (Tabelul 22).

Tabelul 21. Modul de evaluare

	Valori totale	*Procente din total*	*Procente din categoria aleasă*
Autoevaluare	*714*	*60,6*	*93,2*
Evaluare externă	*464*	*39,4*	*60,6*
Total	*1178*	*100*	*153,8*

Notă: Respondenții au avut posibilitatea de a alege mai multe variante de răspuns, de aceea procentajele pe linii pot depăși 100.

Tabelul 22. Dacă proiectul a avut continuare

	Răspunsuri	*Proporție din total*
Nu a mai continuat	*388*	*47,6*
A avut continuare	*348*	*42,7*
Se află în desfășurare	*79*	*9,7*
Total	*815*	*100*

Analiza activității organizațiilor de romi

Prezența organizațiilor rome în cadrul societății românești se remarcă din ce în ce mai mult, astfel că la sfârșitul anului 2000 existau 169 de organizații rome (fundații, asociații, grupuri de inițiativă, instituții, partide politice). Acestea au apărut reflectând o nevoie crescândă de afirmare și recunoaștere a identității etnice, precum și pentru a suplini, prin activitățile desfășurate, lipsa de implicare a statului și a societății civile ne-rome în rezolvarea problemelor cu care se confruntă etnia romilor.

Dintre cele 519 organizații care au ca arie de interes comunitățile de romi 169 (32,6%) sunt organizații rome care au desfășurat și desfășoară 32,6 dintre proiectele care au avut ca beneficiare comunitățile de romi. Majoritatea proiectelor au fost realizate de către societatea civilă romă[9], doar o foarte mică parte revenind celor două instituții publice rome identificate și organizațiilor care se declară ca fiind partide politice.

9 Am considerat aici asociațiile și fundațiile care sunt formate din etnici romi și servesc această etnie.

Tabelul 24. Organizații rome care au realizat proiecte pentru romi, în funcție de tipul de organizare

	Organizații		Proiecte	
	Număr	Valori procentuale	Număr	Valori procentuale
Fundații	*42*	*24,9*	*164*	*43,9*
Asociații	*107*	*63,3*	*198*	*52,9*
Partide politice	*13*	*7,7*	*3*	*0,8*
Grupuri de inițiativă	*5*	*3*	*7*	*1,9*
Instituții publice	*2*	*1,2*	*2*	*0,5*
Total	*169*	*100,0*	*374*	*100*

Distribuția regională a acestor organizații, precum și a proiectelor pe care le-au realizat, este asemănătoare distribuției regionale a celorlalte organizații cuprinse în studiu (vezi Tabelul 25 și 26). Se pot remarca diferențe dacă avem în vedere atât subreprezentarea organizațiilor rome în Moldova, cât și numărul mult mai mare de proiecte desfășurate de către societatea civilă romă din București, chiar dacă numărul organizațiilor este mic raportat la proporția populației capitalei în cadrul populației totale a țării.

Tabel 25. Distribuția organizațiilor rome în funcție de tipul de organizare juridică și de regiunea istorică

	REGIUNE				
	Transilvania	*Moldova*	*Muntenia*	*București*	*Total*
Fundații	*24* *57,1%*	*3* *7,1%*	*11* *26,2%*	*4* *9,5%*	*42* *100,0%*
Asociații	*53* *50,0%*	*15* *14,2%*	*27* *25,5%*	*11* *10,4%*	*106* *100,0%*
Partide politice	*8* *61,5%*	*3* *23,1%*	*2* *15,4%*	–	*13* *100,0%*
Grupuri de inițiativă	*3* *60,0%*	*1* *20,0%*	*1* *20,0%*	–	*5* *100,0%*
Instituții	*1* *50,0%*	–	*1* *50,0%*	–	*2* *100,0%*
Total	*90* *53,3%*	*22* *13,0%*	*42* *24,9%*	*15* *8,9%*	*169* *100,0%*

În ceea ce privește distribuția organizațiilor în funcție de localitate se observă o asemănare cu ceea ce se întâmplă la nivel național. Cu toate acestea se pot remarca diferențe la nivelul urbanului mijlociu (localități cu o populație cuprinsă între 30 000 și 200 000 de locuitori) și mic (localități a căror populație nu depășește 30 000 de locuitori) unde sunt mai puține organizații rome, precum și în ceea ce privește ruralul, unde numărul acestora este mai mare (Tabelul 27).

Tabel 26. Distribuția organizațiilor în funcție de tipul de organizare juridică și de tipul de localitate

	TIP DE LOCALITATE (după numărul de locuitori)					
	peste 200 000	*100 000 200 000*	*30 000 100 000*	*sub 30 000*	*sat*	*Total*
Fundații	23 56,1%	4 9,8%	12 29,3%	–	2 4,9%	41 100,0%
Asociații	44 41,1%	8 7,5%	29 27,1%	14 13,1%	12 11,2%	107 100,0%
Partide politice	4 30,8%	1 7,7%	8 61,5%	–	–	13 100,0%
Grupuri de inițiativă	2 40,0%	1 20,0%	–	1 20,0%	1 20,0%	5 100,0%
Instituții	–	–	2 100,0%	–	–	2 100,0%
Total	73 43,5%	14 8,3%	51 30,4%	15 8,9%	15 8,9%	168 100,0%

Tabel 27. Distribuția proiectelor în funcție de tipul de organizație și de tipul de localitate

	TIP DE LOCALITATE (după numărul de locuitori)					
	peste 200 000	*100 000 200 000*	*30 000 100 000*	*sub 30 000*	*sat*	*Total*
Fundații	122 74,4%	3 1,8%	38 23,2%	–	1 0.6%	164 100,0%
Asociații	127 64,5%	13 6,6%	29 14,7%	19 9,6%	9 4.6%	197 100,0%
Partide politice	–	1 33,3%	2 66,7%	–	–	3 100,0%
Grupuri de Inițiativă	1 14,3%	4 57,1%	–	2 28,6%	–	7 100,0%
Instituții	–	–	2 100,0%	–	–	2 100,0%
Total	250 67,0%	21 5,6%	71 19,0%	21 5,6%	10 2.7%	373 100,0%

Tabelul 28. Domeniile principale de interes pentru organizațiile rome

	Cultură	Educație	Turism	Sănătate	Servicii sociale	Mediu
Fundații	13 31%	22 52,4%	3 7,1%	9 21,4%	20 47,6%	1 2,4%
Asociații	47 43,9%	58 54,2%	11 10,3%	21 19,6%	34 31,8%	12 11,2%
Partide politice	6 46,2%	6 46,2%	1 7,7%	3 23,1%	8 61,55	1 7,7%
Grupuri de inițiativă	3 60%	4 30%	1 20%	1 20%	1 205	–
Instituții publice	–	1 50%	–	–	–	–
Total	69 48,8%	91 53,8%	16 9,5%	34 20,1%	63 37,3%	14 8,3%

	Dezvoltare economică	Drepturile omului	Voluntariat	Cooperare internațională	Întreprinderi mici și mijlocii	Religie
Fundații	15 35,7%	15 35,7%	7 16,7%	5 11,9%	2 4,8%	7 16,7%
Asociații	53 49,5%	77 72%	16 15%	15 14%	17 15,9%	19 17,8%
Partide politice	6 46,2%	11 84,6%	2 15,4%	1 7,7%	2 15,4%	1 7,7%
Grupuri de inițiativă	–	2 40%	1 20%	–	–	–
Instituții publice	–	–	–	–	–	1 50%
Total	74 43,8%	105 62,1%	26 15,4%	21 12,4%	21 12,4%	28 16,6%

Notă: Numerele din fiecare căsuță a tabelului reprezintă numărul de organizații care au ales domeniul precizat de coloana pe care se află căsuța, respectiv valoarea procentuală a organizațiilor care au ales acel domeniu din totalul organizațiilor având forma juridică precizată de linia pe care se află căsuța. Suma pe linii nu este 100 datorită faptului că au fost posibile mai multe alegeri.

Domeniile de acțiune ale organizațiilor rome reflectă principalele arii de interes pentru comunitatea romă: "apărarea drepturilor omului" (62,1%), "educație" (53,8%), "cultură" (48,8%) și "dezvoltare economică" (43,8%). Este important de semnalat existența diferențelor destul de mari față de obiectivele organizațiilor de la nivel național interesate de proiectele pentru romi, putându-se remarca o concentrare a obiectivelor organizațiilor de romi în zonele de maxim interes pentru comunitate. Astfel, pe primul loc se situează „apărarea drepturilor omului", menționată în 62,1% din cazuri față de 42,7% la nivelul general semnalat de cercetare, diferențe semnificative remarcându-se și în cazul

„educației", a doua alegere pentru organizațiile rome (53,8%) și prima în cazul organizațiilor interesate de acest domeniu (42,7%). Se remarcă existența unor agende diferite în cazul celor două tipuri de organizații considerate și care influențează tipurile de proiecte destinate etniei romilor.

Procentele mari semnalate în cazul obiectivelor organizațiilor rome pot fi explicate prin aceea că organizațiile de romi în momentul înființării și al definirii obiectivelor încearcă să acopere o gamă cât mai largă de probleme pentru a răspunde cerințelor comunității în cadrul căreia au apărut.

Tabelul 29. Principalele obiective ale proiectelor pentru romi

	Cultura	Educație	Turism	Sănătate	Servicii sociale	Mediu
Fundații	46 28%	68 41,5%	17 10,4%	16 9,8%	33 20,1%	4 2,4%
Asociații	51 25,8%	80 40,4%	7 3,5%	10 5,1%	25 12,6%	–
Partide politice	–	–	–	–	1 33,3%	–
Grupuri de inițiativă	3 42,9%	2 28,6%	1 14,3%	–	2 28,6%	–
Instituții publice	–	1 50%	–	–	–	–
Total	101 27%	151 40,4%	25 6,7%	26 7%	61 16,3%	4 1,1%

	Dezvoltare economică	Drepturile omului	Voluntariat	Cooperare internațională	Întreprinderi mici și mijlocii	Religie
Fundații	32 19,5%	48 29,3%	8 4,9%	6 3,7%	7 4,3%	6 3,7%
Asociații	56 28,3%	49 24,7%	5 2,5%	9 4,5%	3 1,5%	1 0,5%
Partide politice	1 33,3%	–	2 66,7%	–	–	–
Grupuri de inițiativă	–	–	–	–	1 14,3%	–
Instituții publice	–	–	–	–	–	1 50%
Total	89 23,8%	97 25,9%	15 4%	15 4%	11 2,9%	8 2,1%

Notă: Numerele din fiecare căsuță a tabelului reprezintă numărul de proiecte descrise prin domeniul precizat de coloana în care se află căsuța, respectiv valoarea procentuală a proiectelor descrise de acel domeniu din totalul proiectelor realizate de organizații având forma juridică precizată de linia pe care se află căsuța. Suma pe linii nu este 100 datorită faptului că au fost posibile mai multe alegeri.

În cazul proiectelor, domeniile cele mai importante sunt la fel cu cele semnalate la nivel național, cu diferența că se acordă o mult mai mare importanță proiectelor "educaționale" (40,4%), detașându-se semnificativ de cele destinate "culturii" (27%), "drepturilor omului" (25,9%)și "dezvoltării economice" (23,8%).

Se observă o anumită asemănare cu ceea ce se întâmplă la nivelul general al proiectelor pentru romi, fapt ce reflectă astfel anumite concepții ale finanțatorilor față de acest domeniul. Astfel, obiectivele proiectelor sunt în proporții asemănătoare în ce privește "educația" și "drepturile omului". Situația diferă puțin pentru proiectele cu obiective "culturale" (27% pentru organizațiile rome și 19% în cazul ansamblului de organizații interesate de problematică). În schimb, "serviciile sociale", importante per total și prezente în obiectivele proiectelor, desfășurate de către toate organizațiile vizate, în proporție de 26,8% nu sunt atât de importante pentru proiectele desfășurate de organizațiile rome (16,3%), reflectând o diferență de concepție și de abordare a situației.

Se pot remarca diferențe între cele două categorii de organizații în privința unora dintre dotări. Astfel, doar în cazul a 18,5% dintre organizațiile de romi respondenții au afirmat că există cel puțin o mașină în dotare, față de 61%, proporția din totalul organizațiilor cuprinse în studiu; în plus, proporția organizațiilor de romi care au calculatoare este mai mică decât ponderea lor în totalul organizațiilor: 69,9% față de 65%, fiind însă de remarcat proporția peste medie a organizațiilor de romi care au cel puțin două calculatoare: 30,2%, față de 23%.

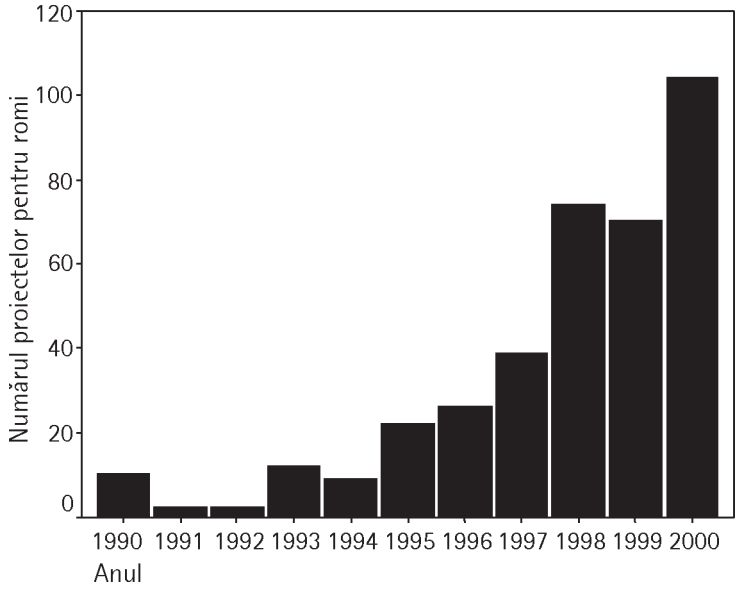

Figura 11. Numarul de proiecte pentru romi realizate de către organizații rome în perioada ianuarie 1990 - aprilie 2001

Evoluția în timp a numărului de proiecte pentru romi sau care au avut printre beneficiari comunități rome, derulate de către organizațiile rome, nu diferă semnificativ de cea de la nivel național. Aceasta prezintă aceleași creșteri abrupte intervenite după 1996, când s-a înregistrat un prim pas în redimensionarea problematicii minorităților naționale cu impact în următorii ani, în care se remarcă o creștere importantă – 1998, 1999 – ce a culminat cu anul 2000.

Concluzii

Analiza datelor rezultate din completarea chestionarelor pentru fiecare dintre organizațiile care au realizat proiecte pentru romi în România, între 1990 și 2000, și care au putut fi identificate, oferă o serie de informații noi, atât de natură descriptivă cât și de tip explicativ.

Organizațiile identificate sunt într-un număr considerabil și prezintă o diversitate remarcabilă în ceea ce privește interesul pentru realizarea de proiecte pentru romi, forma de organizare juridică, structura organizatorică, măsura în care sunt angrenați voluntari în activitățile din proiecte, sursele principale de finanțare, dotările, numărul de proiecte pentru romi realizate.

Principalele organizații care au realizat proiecte pentru romi de-a lungul perioadei urmărite au fost de tipul asociații și fundații. După 1996, a crescut în mod continuu implicarea instituțiilor publice în activitățile care vizează populația de etnie romă, însă ritmul de creștere a fost mai lent decât în cazul ONG-urilor, iar proporția din totalul proiectelor realizate nu a crescut în ultimii ani.

Distribuția teritorială este extrem de inegală, fapt datorat prezenței neuniforme a populației de etnie romă și, în egală măsură, a condițiilor propice pentru înființarea de asociații și fundații care să abordeze probleme specifice etnicilor romi. De aici rezultă că evoluția condițiilor în cadrul cărora funcționează societatea civilă în România influențează activitatea ONG-urilor "specializate" în proiecte pentru romi.

Aceste condiții sunt puternic asociate cu tipul de localitate, în sensul că urbanul mic, și în special ruralul, au un număr disproporționat de mic de ONG-uri. De asemenea, județele din Transilvania au un număr mai ridicat de ONG-uri care au realizat proiecte pentru romi. Acest fapt conduce la discrepanțe în gradul de rezolvare a problemelor populației rome.

Numărul încă scăzut de organizații care pot să realizeze proiecte pentru romi, diferențe importante în acoperirea teritoriului țării, gradul scăzut de finanțare din surse interne, dificultăți de management intern datorate experienței reduse și dotările scăzute sunt principalele probleme care limitează eficiența activităților care urmăresc rezolvarea unor impedimente specifice populației de etnie romă.

În același timp, sunt câteva semnale încurajatoare privind evoluția acestor activități: numărul lor a crescut continuu și într-un ritm substanțial în ultimii ani, percepția membrilor organizațiilor asupra eficienței proiectelor pentru romi este pozitivă, iar evaluările lor privind perspectivele organizațiilor din care fac parte denotă, într-o proporție ridicată, optimism.